

nie tylko dobrą kolekcję numizmatyczną, ale także towarzyszącą jej księgozbiór, w znacznej mierze zachowany jako spuścizna Trzeciego Narodu Rzeczypospolitej. Jako punkt dodatkowy prof. Aleksander Bursche zaprezentował komunikat o COST (*European monetary unifications, from Antiquity to Modern Times*), czyli międzynarodowym programie badań numizmatycznych, ubiegającym się o spore dofinansowanie unijne, przygotowywanym przez Georges'a Depeyrot. Następnie Beata Ceynowa i Borys Paszkiewicz w referacie „Pierwsza moneta gdańska” przedstawili rewelacyjne odkrycie brakteatów pierwszego znanego władcy Gdańska, margrabiego czy księcia Sambora I.

Połowa zebrań odbyła się, jak dawniej, w Pałacu Jakobsona na Lesznie w Warszawie (gdzie korzystaliśmy z gościnności Instytutu Archeologii i Etnologii PAN), ale pozostałe dwa były w kamienicy Pod Świętą Anną w Rynku Starego Miasta (w Instytucie Historii PAN). Udział brało 20–30 osób.

BRP

Wystawa skarbów w Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy

W dniu 22 maja 2010 r. w Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy otwarto nową, bardzo interesującą wystawę, zatytułowaną „Skarby średniowieczne Wielkopolski”. Ta niezwykła ekspozycja oraz miejsce jej przedstawienia wzbudziły duże zainteresowanie zarówno środowiska naukowego — numizmatyków, archeologów i historyków, jak i licznych zwiedzających. Autorami i kuratorami wystawy są: Agnieszka Murawska z Gabinetu Numizmatycznego Muzeum Narodowego w Poznaniu oraz Arkadiusz Tabaka z Muzeum Pierwszych Piastów.

Na wystawie zaprezentowano depozyty złożone z monet oraz ozdób srebrnych, ukryte w ziemi w okresie od X do XV w., na terenach Wielkopolski z Kujawami oraz Ziemi Lubuskiej. Depozyty pokazano w układzie chronologicznym, z podziałem na zespoły wczesnośredniowieczne oraz pochodzące z pełnego średniowiecza. Ekspozycja zajęła obszerną salę, urządzoną w formie zaciemnionego skarbcza, z podświetlonymi gablotkami wkomponowanymi w ściany boczne oraz

jedną większą pośrodku. Uwagę zwiedzających przyciąga niezwykła posadzka, wyłożona fototapetą ze zdjęciami monet i ozdób wczesnośredniowiecznych.

Wszystkie eksponaty są zaopatrzone w obszerne podpisy, zawierające podstawowe informacje o poszczególnych znaleziskach: miejscowość, skąd pochodzą, czas złożenia w ziemi, okoliczności i czas odkrycia, wielkość i wagę, skład oraz dane o obecnym właścicielu (miejscu przechowywania). Zabytki na wystawę zostały wypożyczone z wielu różnych instytucji naukowych i muzealnych z całej Polski; nie tylko wielkopolskich, ale też z Warszawy, Bydgoszczy, Krakowa, Wrocławia, Torunia, Gorzowa Wielkopolskiego czy Łodzi.

Ekspozycje zostały pogrupowane chronologicznie, od najstarszych skarbów, zawierających dirhamy arabskie, monety bizantyjskie i denary zachodnioeuropejskie, po skarby półgroszy i denarów jagiellońskich. Ważnym składnikiem prezentowanych depozytów wczesnośredniowiecznych jest biżuteria srebrna, kompletna oraz pokawałkowana. Na wystawie można obejrzeć piękne zausznice, paciorki, pierścionki, zawieszki, naszyjniki, bransolety, naramienniki i kaptorgi. W sumie zaprezentowano 58 depozytów oraz znaleziska pochodzące z czterech cmentarzysk wczesnośredniowiecznych i grodu na Ostrowie Lednickim. Najstarsze skarby zostały zakopane w latach trzydziestych X w. w Piwonicach (m. Kalisz) oraz w Ochli; kolejne, nieco młodsze zespoły ukryto już w 2. połowie X w. Największy z tych depozytów, pochodzący z Dzierżnicy, pow. Środa Wielkopolska, ważył aż 15–20 kg srebra. Do najnowszych i najbardziej interesujących znalezisk prezentowanych na wystawie należą fragmenty skarbu z Kąpieli, pow. Gniezno, wyeksplorowanego przy użyciu wykrywacza metali w 2001 r., złożonego z biżuterii, monet oraz surowca srebrnego w całości oraz w ułamkach. Dla numizmatyków rarytatem jest depozyt z Kalisza-Rajskowa, gdzie odkryto drugi dziś znany egzemplarz denara Bolesława Chrobrego ze strzałą.

Depozyty z XI w. reprezentuje 14 zespołów różnej wielkości, o bardzo zróżnicowanym składzie, odzwierciedlającym zmiany zachodzące w sposobach deponowania srebra. Najstarszym w tej grupie jest skarb z Wesó-

łek, pow. Kalisz, ukryty po 1018 r., złożony głównie z biżuterii i surowca srebrnego. Najpiękniejszą biżuterią srebrną zawierał depozyt z Obry Nowej, pow. Wolsztyn, zakopany po 1000 r.(?). Mennictwo polskie obrazuje denar Mieszka II, pochodzący ze skarbu odkrytego w Lubrańcu, ukrytego po 1046 r.

Na ekspozycji skarby z XII w. prezentowały dwa zespoły: fragmenty ogromnego znaleziska ze Słuszkowa, pow. Kalisz, o wadze ponad 10 kg, złożonego w ziemi ok. 1105 r., oraz skarb brakteatów z Głębokiego, pow. Gniezno, zdeponowany ok. 1195 r.

Młodsze depozyty, datowane od XIII do XIV w., zawierały niemal wyłącznie monety, głównie polskie denary i brakteaty książąt piastowskich, a także wyroby mennic krajów sąsiadujących z Polską (krzyżackie, pomorskie, brandenburskie i czeskie). Nie zabrakło również znalezisk z terenów Ostrowa Lednickiego: małego skarbu denarów i brakteatów odkrytego w południowej części grodu, pierwotnie najpewniej zdeponowanego przy palatium ok. 1300–1350 r., oraz zamurowanego w ścianie opuszczonej wczesnośredniowiecznej kaplicy depozytu złożonego z groszy praskich i kwartników śląskich, ukrytych ok. 1320–1331 r.

Najmłodsze skarby, pochodzące z 2. połowy XIV i z XV w. na wystawie reprezentuje 13 zespołów, złożonych głównie z groszy praskich, szelągów krzyżackich, półgroszy i denarów jagiellońskich, z niewielką domieszką monet południowych i zachodnich sąsiadów Polski. Wśród nich znajduje się jedyna złota moneta na wystawie — dukat Zygmunta Luksemburskiego (1387–1437), odkryta w skarbie z Płęs, pow. wieruszowski. Uwagę zwiedzających przyciąga niezwykle rzadki numizmat — grosz krakowski Kazimierza Wielkiego ze skarbu odkrytego w Poznaniu przy ul. Kramarskiej.

Obok zabytków pochodzących z typowych skarbów zaprezentowano również znaleziska grobowe monet i biżuterii, a także wagę szalkową i odważniki. Ozdoby wykonano ze srebra i złota, paciorki zaś ze srebra, karnolu i kryształu górskiego. Zabytki te zostały wyeksponowane w odrębnej gablocie, umieszczonej pośrodku ekspozycji. Największe zainteresowanie zwiedzających budził piękny naszyjnik wykonany ze srebrnych kaptorg,

znaleziony na cmentarzysku w Dziekanowicach, czy bogato ornamentowana kaptorga z Bodzi z wyobrażeniem drapieżnego ptaka, a także złote ozdoby: kabłączek skroniowy, pierścione i guz.

Wystawie towarzyszy pięknie graficznie opracowany katalog z licznymi ilustracjami oraz rozmaite foldery, przedstawiające zabytki zgromadzone w gablotach.

Barbara Butent-Stefaniak

Muzealny Dział Numizmatyczny w Głogowie

W styczniu 2010 r. dyrektor Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Głogowie, Leszek Lenarczyk, powołał Dział Numizmatyczny. Kierownikiem działu jest Marzena Grochowska-Jasnos a pracownikami Grażyna Tyzenhauz oraz Krystian Książek. Jednym z pierwszych zadań tego zespołu była modernizacja stałej wystawy ogromnego, wczesnośredniowiecznego skarbu z Głogowa, otwartej w 1998 r. Na ten cel uzyskano dofinansowanie ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach programu operacyjnego „Dziedzictwo Kulturowe”, w wysokości 75 000 zł. Głównym celem prac modernizacyjnych było przygotowanie wystawy objazdowej. Planuje się wypożyczanie jej innym placówkom muzealnym w Polsce i Europie. Na wystawie zaprezentowane zostały wszystkie rozpoznane typy monet ze skarbu. Na nowo opracowano teksty do ekspozycji na podstawie najnowszych publikacji z numizmatyki średniowiecznej. Odnowiono również szatę graficzną wystawy.

Dział Numizmatyczny zajmuje się opracowywaniem zbiorów muzeum głogowskiego, w których znajduje się niespełna 30 tysięcy numizmatów (monet i banknotów), w tym sześć skarbów z Głogowa i okolic.

Krystian Książek

Nowa praca doktorska z numizmatyki

W Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego 24 lutego 2010 r. odbyła się obrona dysertacji doktorskiej Arkadiusza Dymowskiego, „Znaleziska monet rzymskich z terenu Polski rejestrowane w pierwszych latach XXI wieku. Aspekty źródłoznawcze”.